ZÁKLADNÍ ŠKOLA
A MATEŘSKÁ ŠKOLA
LOGOPEDICKÁ,
Brno, Veslařská 234

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ A KRIZOVÝ PLÁN pro školní rok 2026-2027

Č.j.: ZSLOGO-1251/2026
Spisový znak/skartační znak/lhůta: A.1.7./S/5

září 2026

Mgr. Michala Belániová
školní metodik prevence

Obsah

1 Program proti šikanování 3
1.1 Charakteristika šikany.....3
1.2 Kyberšikana 3
1.3 Prevence na naší škole 4
1.4 Primární prevence v třídních hodinách.....6
2 Krizový plán 7
2.1 Postup školy při výskytu šikany 8
2.2 Kyberšikana 10
2.3 Návykové látky 13
2.4 Alkohol 16
2.5 Tabákové výrobky 17
2.6 Postup školy při výskytu dalšího rizikového chování 18
2.6.1 Záškoláctví 18
2.6.2 Poruchy příjmu potravy 22
2.6.3 Sebepoškozování 23
2.6.4 Krádeže, vandalismus 24
2.7 Krizový plán pro prevenci vzniku problémových situací týkajících se žáka s PAS 27
2.7.1 Klíč pro komunikaci s osobou s PAS 28
2.8 Agresivita 29
2.9 Náročné chování žáků 30
Seznam příloh 33

1 Program proti šikanování

Program proti šikanování vychází z *Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* (č. j. MŠMT 21291/2010-28), zejména z přílohy č. 6 věnované školní šikaně, která navazuje na Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT21149/2016).

Pedagogičtí pracovníci vedou žáky důsledně a systematicky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech a respektu k identitě a individualitě každého člověka. Podporují rozvoj pozitivních vztahů mezi žáky, vzájemnou úctu, toleranci, ohleduplnost a respektování odlišností. Vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech vnímají jako nedílnou a důležitou součást své pedagogické práce. Prevence šikany je součástí každodenního života školy a prolíná se všemi vzdělávacími oblastmi i činnostmi školy. Významný vliv na chování žáků mají také vzájemné vztahy a způsob komunikace pedagogických i nepedagogických pracovníků mezi sebou a vůči žákům.

1.1 Charakteristika šikany

Šikana je forma agresivního chování, při němž jeden nebo více žáků, případně žák vůči učiteli, záměrně ubližuje druhému člověku nebo ho ponižuje. Typickými znaky šikany jsou nepoměr sil mezi zúčastněnými, omezená možnost oběti bránit se, záměr způsobit újmu a opakování útoků nebo jejich stupňování. Šikana může mít podobu fyzického, psychického či sociálního ubližování a může se projevovat také prostřednictvím digitálních technologií.

Při posuzování konkrétní situace je důležité rozlišovat mezi šikanou a škádlením. Škádlení probíhá zpravidla mezi osobami v rovnocenném vztahu, které ho obě vnímají jako přijatelnou součást vzájemné komunikace. Pokud je některému z účastníků takové jednání nepříjemné, může dát najevo nesouhlas a druhá strana jej respektuje. Pro šikanu je naopak charakteristická snaha druhému ublížit či ho ponížit, nepoměr sil a omezená možnost účinně se bránit. Rozlišení vždy vyžaduje posouzení konkrétního jednání, vztahů mezi zúčastněnými a okolností, za kterých k němu dochází.

1.2 Kyberšikana

Kyberšikana je forma ubližování, při níž jsou digitální technologie využívány k cílenému ponižování, zastrašování, obtěžování nebo jinému poškozování druhého člověka. Může se projevovat například rozesíláním urážlivých či výhrůžných zpráv, zveřejňováním ponižujících

fotografií nebo videí, vytvářením falešných profilů, šířením pomluv či vylučováním jednotlivce z online komunikace.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat také zneužití nástrojů *umělé inteligence*. Ty mohou být využity k vytváření nebo úpravám fotografií, videí, zvukových záznamů či textů, které zesměšňují žáka, zasahují do jeho soukromí nebo poškozují jeho pověst. Rizikové je rovněž šíření takového obsahu bez souhlasu dotčené osoby.

Kyberšikana se může šířit rychle a zasáhnout široký okruh osob. Zveřejněný obsah může být dále kopírován a sdílen i poté, co jej původce odstraní. Dopady na oběť se proto mohou projevit nejen v online prostředí, ale také ve vztazích mezi spolužáky a v celkovém klimatu třídního kolektivu. Při řešení těchto situací je nutné zohlednit věk žáků, povahu jednání, jeho dopady a souvislosti se vztahy ve školním prostředí.

Šikana ani kyberšikana nejsou samy o sobě názvy konkrétních trestných činů nebo přestupků. Jednání, které se v jejich rámci vyskytuje, však může podle svých konkrétních okolností naplňovat znaky protiprávního jednání. Může se jednat například o nebezpečné vyhrožování, nebezpečné pronásledování, zásah do práv na ochranu osobnosti či soukromí nebo o protiprávní nakládání s intimním či jiným zákonem chráněným obsahem.

Při podezření na protiprávní jednání škola postupuje podle platných právních předpisů a příslušných metodických doporučení.

1.3 Prevence na naší škole

- VŠICHNI PEDAGOGIČTÍ PRACOVNÍCI svým přístupem a jednáním podporují bezpečné prostředí, vzájemný respekt a pozitivní vztahy mezi žáky. Všímají si vztahů v třídních kolektivech, reagují na nevhodné chování a při podezření na šikanu neprodleně informují školního metodika prevence. Tím není dotčena jejich povinnost bezodkladně zasáhnout v situaci, která vyžaduje okamžité řešení.
- TŘÍDNÍ UČITELÉ průběžně sledují sociální klima ve své třídě, všímají si změn ve vztazích mezi žáky a reagují na projevy nevhodného chování. Nejméně jednou za školní rok prokazatelně zařazují do třídnické hodiny nebo jiné vhodné činnosti téma šikany. Prostřednictvím her, modelových situací, příběhů a diskusí vedou žáky k rozpoznávání projevů šikany, uvědomování si jejích důsledků a hledání možností, jak bezpečně požádat o pomoc. Podrobněji viz kapitola 1.4 Primární prevence v třídních hodinách.
- PORADENSKÝ TÝM ZÁKLADNÍ ŠKOLY se podílí na sledování a vyhodnocování sociálního klimatu ve třídách. Podle potřeb jednotlivých tříd realizuje preventivní a intervenční

aktivity, vede rozhovory se žáky, využívá vhodné sociálněpsychologické a další odborné metody a poskytuje podporu třídním učitelům při řešení vztahových obtíží

- ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE koordinuje preventivní činnosti v oblasti šikany, poskytuje pedagogickým pracovníkům metodickou podporu a spolupracuje s vedením školy, ostatními členy poradenského týmu, zákonnými zástupci a příslušnými externími odborníky a organizacemi. Podílí se na plánování a realizaci preventivních programů a akcí zaměřených na prevenci šikany a podporu bezpečných vztahů mezi žáky.
- ŽÁCI se zapojují do projektů, třídních aktivit a dalších činností podporujících vzájemnou komunikaci, spolupráci, respekt a odpovědnost za vztahy v třídním kolektivu. Jsou vedeni k tomu, aby se v případě nevhodného chování nebo podezření na šikanu obrátili na důvěryhodného dospělého a aby nepřehlíželi ubližování druhým.
- ŠKOLA podporuje další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence a řešení šikany, rozpoznávání varovných signálů a práce s třídním kolektivem. Vzdělávací aktivity volí podle potřeb školy a aktuálních rizik.
- ŠKOLA zajišťuje dohled nad žáky v souladu s platnými právními předpisy a organizací provozu školy, zejména před vyučováním, o přestávkách a v době mezi dopoledním a odpoledním vyučováním. Pozornost je věnována také místům a situacím, ve kterých může docházet k méně přehledným interakcím mezi žáky.
- Ve ŠKOLE je k dispozici schránka důvěry, prostřednictvím které mohou žáci upozornit na své problémy, nevhodné chování nebo obavy o sebe či své spolužáky. Žáci jsou informováni o jejím účelu a o způsobu, jakým jsou podněty vyhodnocovány. Schránka důvěry nenahrazuje přímé oznámení situace dospělému, zejména pokud je třeba zajistit okamžitou pomoc.
- ŠKOLNÍ ŘÁD Školní řád stanovuje pravidla chování a vzájemného soužití ve škole a důsledky jejich porušování. Žáci jsou s těmito pravidly seznamováni a škola dbá na jejich důsledné a jednotné uplatňování.
- ZÁKONNÍ ZÁSTUPCI jsou informováni o možnostech, jak postupovat při podezření na šikanu, na koho se ve škole obrátit a jakým způsobem předat škole své poznatky. Škola podporuje spolupráci se zákonnými zástupci při vytváření bezpečného prostředí a při řešení vztahových problémů mezi žáky.

1.4 Primární prevence v třídních hodinách

Třídnické hodiny jsou jedním z důležitých prostředků prevence rizikového chování žáků, včetně šikany. Umožňují pravidelný kontakt třídního učitele se třídou, podporují vzájemnou důvěru a vytvářejí prostor pro včasné rozpoznání případných obtíží ve vztazích mezi žáky. Jejich prostřednictvím jsou posilovány pozitivní vztahy v třídním kolektivu, rozvíjeny komunikační dovednosti a podporováno bezpečné prostředí založené na vzájemném respektu, spolupráci a toleranci. Součástí třídnických hodin je práce s pravidly třídy, řešení aktuálních problémů a podpora žáků při hledání vhodných způsobů řešení konfliktních situací. Průběžně jsou zařazována témata z oblasti prevence rizikového chování, zejména šikany a kyberšikany, respektování odlišností, bezpečné komunikace a možností vyhledání pomoci. Třídnické hodiny realizují třídní učitelé průběžně během školního roku s ohledem na aktuální potřeby a situaci v třídním kolektivu.

2 Krizový plán

V rámci prevence rizikového chování je důležité věnovat zvýšenou pozornost změnám v chování, prospěchu a vztazích žáků, a to jak u jednotlivců, tak v třídních kolektivech.

Při zaznamenání změn nebo při podezření na rizikové chování je nutné:

- *V případě jednotlivce* s žákem citlivě promluvit v bezpečném prostředí a pokusit se zjistit příčiny změny.
- *O zjištěných skutečnostech* informovat třídního učitele, školního metodika prevence, případně další členy Poradenského týmu základní školy a vedení školy podle povahy situace.
- *V případě problémů v třídním kolektivu* řešit situaci ve spolupráci třídního učitele, školního metodika prevence a dalších odpovědných pracovníků školy.

TŘÍDNÍ UČITEL podle povahy situace informuje zákonné zástupce o zjištěných skutečnostech a nabídne jim spolupráci při řešení vzniklých obtíží. Informování probíhá individuálně, případně formou mimořádné schůzky se zákonnými zástupci, pokud to situace vyžaduje.

ZÁKONNÍ ZÁSTUPCI ŽÁKŮ jsou pravidelně informováni o prospěchu a chování svých dětí. V případě nejasností mohou požádat o vysvětlení hodnocení či postupu školy při řešení vzniklé situace. V případě potřeby se mohou obrátit také na ředitele školy.

Všichni ZAMĚSTNANCI ŠKOLY, ŽÁCI I ZÁKONNÍ ZÁSTUPCI jsou informováni o tom, kdo ve škole vykonává funkci školního metodika prevence a jak jej mohou kontaktovat.

2.1 Postup školy při výskytu šikany

Řešení zárodečného stádia šikanování

- Všichni pedagogičtí pracovníci jsou povinni neprodleně ohlásit podezření na šikanu školnímu metodikovi prevence a vedení školy.
- Odhad závažnosti a formy šikany.
- Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi.
- Nalezení vhodných svědků.
- Individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace obětí s agresory).
- Ochrana oběti.
- Předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru (A. rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory – směřování k metodě usmíření, B. rozhovor s agresory – směřování k metodě vnějšího nátlaku).
- Realizace vhodné metody (metoda usmíření, metoda vnějšího nátlaku – výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho zákonnými zástupci).
- Třídní hodina (efekt metody usmíření, oznámení potrestání agresorů)
- Rozhovor se zákonnými zástupci oběti.
- Třídní schůzka.
- Práce s celou třídou.

Škola vždy vyhotoví zápis průběhu celého případu a stanoví postup, jak zamezit případné další šikaně.

Řešení pokročilého stádia šikanování – výbuch skupinového násilí vůči oběti

A. První kroky pomoci

- Zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany.
- Bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

- Zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy.
- Zabránění domluvě křivé skupinové výpovědi.
- Pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře).
- Oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace zákonným zástupcům.

C. Vyšetřování

- Rozhovor s obětí a informátory.
- Nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků.
- Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky.
- Rozhovor s agresory (nekonfrontovat agresora/agresory s obětí/s oběťmi.

D. Náprava

- Metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

Šikana zaměřená na učitele může mít různé podoby, například opakované ponižování, zesměšňování, zastrašování nebo jiné záměrné ubližování. Mezi její charakteristické znaky patří nepoměr sil, omezená možnost pedagoga účinně se bránit a opakování útoků. Při posuzování situace je vždy nutné zohlednit její konkrétní okolnosti a vzájemné vztahy mezi zúčastněnými.

Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, se nachází v pozici ohrožené osoby a neměl by zůstávat na řešení situace sám. Je důležité, aby mohl vyhledat podporu kolegů a vedení školy. Nelze očekávat, že situaci, kterou lze klasifikovat jako šikanu, vyřeší pedagog sám bez odpovídající podpory školy.

V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky:

- Pedagog se pokusí zajistit vlastní bezpečí a podle situace přivolá pomoc, například kolegu nebo vedení školy. Je-li to nutné, škola zajistí dohled nad třídou a bezpečí ostatních žáků.
- Pedagogovi je poskytnut prostor pro zpracování vzniklé situace a podpora ze strany vedení školy a kolegů. Podle potřeby mu škola pomůže zprostředkovat další odbornou podporu.
- Škola se zabývá situací ve třídě, vyhodnotí vztahy mezi žáky a pedagogem a na základě zjištěných skutečností stanoví odpovídající postup řešení.
- Pokud je to vzhledem k povaze a závažnosti případu potřebné, škola zajistí odbornou intervenci zaměřenou na řešení šikany a obnovení bezpečného prostředí ve třídě.

2.2 Kyberšikana

Výchozí dokument: Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování dětí a mládeže Příloha 7 – Kybernetická agrese a kyberšikana

Kyberšikana může navazovat na přímou či nepřímou šikanu ve školním prostředí nebo se s ní prolínat. Při řešení podezření na kyberšikanu je proto důležité prověřit také případné souvislosti se vztahy mezi žáky ve škole. Kyberšikana se odehrává v online prostředí, které přesahuje hranice školy, její dopady se však mohou výrazně promítat do života žáků i do klimatu třídního kolektivu. Škola se zabývá každým oznámeným případem kyberšikany, který se týká jejích žáků, a podle konkrétních okolností posoudí další postup. Základem řešení je zmapování situace a vyhodnocení jejích souvislostí a závažnosti.

Rysy kyberšikany:

- Časově neomezená – útočník může oběť obtěžovat 24 hodin denně.
- Publikum široké – kdokoliv.
- Obsah se šíří velmi rychle – prostřednictvím ICT.
- Anonymita pachatelů.
- Změna pojetí osobnosti agresora x oběti – anonymita ICT umožňuje útočit i zjevně fyzicky slabším jedincům na zdatné oběti.
- Možná neúmyslnost – zveřejnění fotografií nemusí být vždy míněno jako útok na kohokoliv, avšak může ve výsledku způsobit nepříjemnost oběti.

Postup školy při výskytu kybernetické agrese a kyberšikany

Škola se zabývá projevy kybernetické agrese a kyberšikany vždy, když se o nich dozví. Postup volí podle povahy a závažnosti jednání, jeho dopadu na žáka a souvislostí se školním prostředím. Základním cílem je zajistit bezpečí žáků, zabránit dalšímu poškozování a přijmout odpovídající opatření.

Kybernetická agrese nebo kyberšikana související se školním prostředím

- Informovat vedení školy, školního metodika prevence a podle potřeby další členy Poradenského týmu základní školy. Společně vyhodnotit situaci a rozhodnout o dalším postupu, případně o zapojení externího odborníka.

- Podpořit ohroženého žáka, zajistit jeho bezpečí a zabránit dalšímu šíření závadného obsahu. Jednat citlivě, bez zlehčování situace a bez vystavování žáka dalšímu ponižování.
- Zajistit dostupné důkazy, například snímky obrazovky, zprávy, odkazy nebo údaje o profilu, ze kterého byl obsah zveřejněn. S důkazy zacházet důvěrně a pouze v nezbytném rozsahu. Před odstraněním obsahu je nejprve vhodné důkazy bezpečně uchovat; zajistit seznam žáků, kteří se stali publikem kyberšikany (např. v rámci diskusní skupiny na sociální síti).
- Poučit žáka, aby na útoky nereagoval, obsah dále nešířil a situaci se nesnažil řešit sám. Podle okolností lze doporučit zablokování útočníka a nahlášení závadného obsahu poskytovateli příslušné služby.
- Zmapovat okolnosti případu v rozsahu potřebném pro rozhodnutí o dalším postupu. Škola neprovádí technické vyšetřování ani nepověřuje žáky pátráním po původci útoku.
- Informovat zákonné zástupce dotčených žáků podle povahy situace a spolupracovat s nimi při hledání vhodného řešení. Při komunikaci dbát na ochranu soukromí všech zúčastněných.
- Podle závažnosti a okolností případu spolupracovat s příslušnými odbornými institucemi. Pokud jednání může naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, škola se obrací na Policii ČR. Pokud zjištěné skutečnosti nasvědčují ohrožení dítěte, postupuje vůči orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) podle příslušných právních předpisů.
- Přijmout odpovídající výchovná či kázeňská opatření v souladu se školním řádem a platnými právními předpisy.
- Podle potřeby zajistit následnou práci s třídním kolektivem, včetně práce s přihlížejícími žáky, a přijmout opatření podporující bezpečné vztahy a předcházející opakování incidentu.

Kybernetická agrese nebo kyberšikana, k níž dochází mimo školu

Pokud se incident odehrává mimo školu, ale týká se žáků školy nebo negativně ovlivňuje jejich vztahy, pocit bezpečí či školní klima, škola se situací zabývá a vyhodnotí možnosti svého postupu.

- Poskytnout ohroženému žákovi podporu a doporučit zákonným zástupcům vhodné možnosti odborné pomoci.

- Podle možností a povahy případu pomoci se zajištěním dostupných důkazů a doporučit opatření k omezení dalšího šíření obsahu.
- Informovat zákonné zástupce dotčených žáků, pokud incident souvisí se školním prostředím nebo vztahy mezi žáky.
- V případě potřeby doporučit nebo zprostředkovat kontakt s odbornými službami, Policií ČR či OSPOD podle povahy situace.
- Pokud se jednání promítá do vztahů a bezpečí ve škole, přijmout vhodná preventivní a podpůrná opatření. Případná kázeňská opatření lze uplatnit pouze za podmínek stanovených školním řádem a platnými právními předpisy.

Kybernetická agrese nebo kyberšikana se týká dítěte, které není žákem naší školy

Pokud se žák svěří pedagogickému pracovníkovi s tím, že se kybernetická agrese týká jeho kamaráda nebo jiné osoby mimo školu, pedagog žáka vyslechne, poskytne mu přiměřenou podporu a doporučí vhodné možnosti pomoci. Podle povahy situace mu poradí, aby dotčenou osobu povzbudil k obrácení se na důvěryhodného dospělého, zákonného zástupce nebo odbornou službu. Pokud informace nasvědčují závažnému ohrožení dítěte, pedagog postupuje podle příslušných pravidel ochrany dítěte a informuje odpovědné pracovníky školy. Pedagog není povinen samostatně vyšetřovat událost, která nespadá do působnosti školy, neměl by však závažné sdělení bez dalšího odmítnout nebo bagatelizovat.

2.3 Návykové látky

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek.

Distribuce může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující. Přechovávání omamné látky je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin. Množství nemá vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.

Při nálezu neznámé látky

Možnost A

- Zajistí-li pedagog podezřelou láku a je podezření, že se jedná o drogu či jinou škodlivou látku, v přítomnosti dalšího člena pedagogického sboru uloží tuto látku do obálky.
- Na obálku napíše datum, čas a místo zajištění látky, příp. komu byla odebrána, podepíše se a uvede jméno svědka. Obálku přelepí, opatří razítkem školy a uschová ji do školního trezoru. Poté je nutno bezodkladně vyrozumět Policii ČR. Identifikaci provede vždy Policie ČR, nikoli zaměstnanec školy. Při převzetí neznámé látky policistou si škola nechá tuto skutečnost písemně potvrdit.
- Pokud je zajištěna podezřelá látka u dítěte, které jeví známky otravy, předá se látka stejným způsobem uložena přivolanému lékaři.
- O nálezu ihned uvědomí vedení školy.

Možnost B

- Pedagog neznámou látku ponechá na místě nálezu.
- Bezodkladně zavolá Policii ČR.
- Do příjezdu Policie ČR zajistí pedagog dohled na místě nálezu, příp. zadrží žáka, u něhož byl nález učiněn.

Při zadržení neznámé látky u žáka

- Pedagog látku nepodrobuje žádnému testu.
- O nálezu ihned uvědomí vedení školy.
- O nálezu sepíše stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla omamná

látka nalezena (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pedagog tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen ředitel školy nebo zástupce školy. Zápis založí školní metodik prevence do své agendy.

- O nálezu vyrozumí Policii ČR a informuje zákonné zástupce.
- V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předá pedagog látku přivolanému lékaři.

Při podezření, že žák má u sebe omamnou látku

- Řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR.
- Pedagog bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultuje s ní další postup a informuje zákonného zástupce žáka.
- Žák je izolován od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem.

U žáka v žádném případě neprovádíme osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.

Při ohrožení zdraví žáka

- Dítě jevící příznaky užití omamné látky je odvedeno ze třídy do místnosti, kde zůstane po dobu, než si pro něj přijdou zákonní zástupci nebo lékařská služba. Pedagog zajistí nad dítětem dohled dospělé osoby.
- Škola bezodkladně informuje zákonné zástupce žáka nebo jeho zákonné zástupce o blíže nespecifikovaných zdravotních potížích žáka, zákonní zástupci jsou vyzváni k tomu, aby si dítě co nejdříve vyzvedli ze školy, neboť je nutné lékařské vyšetření.

Zákonný zástupce si přijde do školy pro žáka

- Je seznámen se zdravotními potížemi.
- Škola apeluje na zákonné zástupce, aby s dítětem navštívil lékaře.
- Pedagog odkáže zákonné zástupce na odborníky na specializovaných pracovištích (PPP apod.).

Zákonný zástupce si do školy pro žáka nepřijde

Škola přehodnotí zdravotní stav žáka, pracovník školy zavolá lékařskou službu nebo zajistí převoz k lékaři s doprovodem dospělé osoby. Zákonný zástupce je o postupu školy předem informován.

Při podezření, že žák zneužívá návykové látky

- Diskrétní šetření – zjistit citlivě co nejvíce informací (od spolužáků, zákonných zástupců, z poradny apod.).
- Pohovor s žákem – podle vztahu pracovníka s žákem buď osobně, nebo za přítomnosti jiného učitele. Doporučí mu rozhovor s odborníkem.

Po důvodném podezření:

- Škola citlivě informuje zákonné zástupce a upozorní je na další postup školy v případě akutního ohrožení zdraví po požití drogy – nebezpečí z předávkování a trvalého zdravotního poškození, včetně vzniku návyku a ohrožení života.
- V případě negativní reakce zákonných zástupců na sdělené skutečnosti a v případě, že zákonní zástupci nezařídí pro žáka další péči, uvědomí škola sociální odbor.
- Pokud není v silách školy společně se zákonnými zástupci problém vyřešit, doporučí další odbornou pomoc.

2.4 Alkohol

Konzumace alkoholu ve škole

- Alkohol je třeba žákovi odebrat a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, voláme RZS.
- Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagog následovně:
  - Informuje třídního učitele, o události sepíše stručný záznam s vyjádřením žáka (zejména odkud, od koho alkohol má), který odevzdá školnímu metodikovi prevence, ten jej založí do své agendy a vyrozumí vedení školy.
  - V případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, vyzve škola ihned zákonného zástupce žáka, aby si jej vyzvedl.
  - Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně-právní ochrany dítěte a vyčká jeho pokynů.
  - Zákonnému zástupci ohlásí škola tuto skutečnost i v případě, že je žák schopen výuky.
- Jestliže se situace opakuje, splní škola oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dětí.
- Z konzumace alkoholu škola vyvodí sankce dané školním řádem.
- V případě podezření na intoxikaci žáka provede pedagogický pracovník test na přítomnost alkoholu (dechová zkouška) na základě předem získaného souhlasu zákonného zástupce. Pokud je výsledek testu pozitivní, postupuje podle výše uvedených bodů.

Nález alkoholu ve škole

Pedagog nalezne v prostorách školy alkohol

- Tekutinu nepodrobuje žádnému testu ke zjištění jeho chemické struktury.
- O nálezu ihned uvědomí vedení školy.
- Nalezenou tekutinu uloží u vedení školy.
- Sepíše stručný záznam o události, který předá metodikovi prevence.

Pedagog zadrží u některého žáka alkohol

- Tekutinu nepodrobuje žádnému testu.
- O nálezu ihned uvědomí vedení školy.
- O nálezu sepíše stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezu a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol

nalezen (nebo který jej odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pedagog tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen ředitel školy nebo zástupce školy. Zápis založí školní metodik prevence do své agendy.

- O nálezu vyrozumí zákonného zástupce žáka. Pokud se jedná o opakovaný nález u téhož žáka, upozorní i OSPOD.
- V případě potřeby předá zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři.
- Škola vyvodí sankce dané Školním řádem.

2.5 Tabákové výrobky

Konzumace tabákových výrobků ve škole

- Tabákový výrobek je třeba žákovi vhodným způsobem odebrat a zajistit, aby nemohl pokračovat v konzumaci.
- Pedagog dále sepíše o události krátký záznam s vyjádřením žáka (zejména od koho má tabákový výrobek), informuje třídního učitele a předá zápis školnímu metodikovi prevence, který jej založí do své agendy.
- Třídní učitel informuje zákonného zástupce žáka.
- V závažných případech (zejména s ohledem na věk nebo chování žáka) a jestliže se chování opakuje, vyrozumí škola OSPOD.
- Jsou vyvozeny sankce dané Školním řádem.

Ve Školním řádu je uveden zákaz nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek. Pití alkoholických nápojů a kouření je žákům školy zakázáno. Užívání návykových látek v prostorách školy a na všech školních akcích není přípustné. Všichni zaměstnanci školy mají oznamovací povinnost k řediteli školy v případě, kdy žáci omamné látky užívají, distribuují nebo u sebe přechovávají.

2.6 Postup školy při výskytu dalšího rizikového chování

2.6.1 Záškoláctví

Zdroj: Metodické doporučení MŠMT k prevenci a postihu záškoláctví a omlouvání žáků z vyučování (č. j. MSMT-780/2024-1)

Na začátku školního roku: setkání třídního učitele se zákonnými zástupci žáků, kde jsou zákonní zástupci informováni o organizaci školního roku a konkrétním průběhu vzdělávání včetně třídních pravidel a školních pravidel. Práva a povinnosti zákonných zástupců souvisejících se školní docházkou žáka, důležitost řádné školní docházky žáka (účast na vyučování i přístup k výuce).

Kontakt učitele s žáky na základě respektujícího přístupu, motivace; předcházení všem formám rizikového chování.

Práce s kolektivem žáků – velmi důležitý nástroj prevence, vštěpování žádoucích hodnot žákům; škola je prostředím socializace, pohyb ve skupině vrstevníků; využití třídnických hodin.

Spolupráce a vzájemná komunikace zaměstnanců školy – vytváření příznivého prostředí, předcházení rizikovému chování žáků; spolupráce třídního učitele a školního metodika prevence.

Způsob omlouvání nepřítomnosti

- Důvody žákovy nepřítomnosti ve škole je zákonný zástupce povinen doložit nejpozději do tří kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti žáka. Způsoby, jakými je dokládá, stanovuje Školní řád.
- V případě časté nepřítomnosti žáka nasvědčující zanedbávání povinné školní docházky může škola vyžadovat potvrzení od lékaře. Požadavku na lékařské potvrzení by mělo předcházet jednání se zákonným zástupcem, jehož výstupem bude písemný **požadavek školy na dokládání nepřítomnosti lékařským potvrzením**. Tímto dokumentem pak lze zdůvodnit tento požadavek lékaři. Škola bude potvrzení od lékaře vyžadovat ve výjimečných, individuálně stanovených případech.
- Zdravotní stav nelze posuzovat zpětně. Zákonný zástupce **musí předem vědět**, že se první den nepřítomnosti musí dostavit k lékaři.

Postup školy

Neomluvená absence

Rozsah neomluvené absence se hodnotí vždy za každé čtvrtletí školního roku.

1. Při neomluvené absenci do 10 hodin u žáka 1. stupně a do 12 hodin u žáka 2. stupně za dané čtvrtletí školního roku škola kontaktuje zákonného zástupce a věc řeší s ním.
2. Pokud je počet neomluvených hodin za dané období školního roku u žáka 1. stupně i u žáka 2. stupně vyšší, než je výše uvedeno, svolává ředitel školy výchovnou komisi. Dle závažnosti absence žáka se výchovné komise účastní: ředitel školy, zákonný zástupce, třídní učitel, výchovný poradce, školní metodik prevence, popř. další odborníci. O průběhu a závěrech jednání se provede zápis.
3. Závažnější případy škola hlásí na OSPOD, v nejzávažnějších případech se obrací na Policii ČR nebo státní zastupitelství.

Zvýšená omluvená absence

Omluvenou absenci je třeba evidovat ke konci každého čtvrtletí školního roku. V případě omluvené absence ve výši přes 50 % vyučovacích hodin za čtvrtletí školního roku se škola bude zabývat věrohodností důvodů nepřítomnosti.

Konstruktivní opatření

a) Kontakt se zákonným zástupcem při absenci žáka

- Při každé absenci **třídní učitel vyčká**, zda zákonný zástupce žáka omluví a doloží důvody jeho nepřítomnosti ve vyučování do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti za podmínek stanovených Školním řádem.
- Pokud tak zákonný zástupce žáka neučiní, **třídní učitel** jej **prokazatelně upomíná** v souladu se Školním řádem.
- Není-li důvod nepřítomnosti doložen ani po upomínce, třídní učitel o tom učiní záznam (obsahující datum nepřítomnosti, datum nástupu žáka do školy, datum a text upomínky). Třídní učitel poté přímo kontaktuje zákonného zástupce a informuje jej o absenci žáka.
  A) Zákonný zástupce o nepřítomnosti žáka ve škole ví a šlo pouze o opomenutí z jeho strany. Nepřítomnost je pak tedy omluvena dodatečně a třídní učitel domluví se zákonným zástupcem taková opatření, aby se situace neopakovala.
  B) Zákonný zástupce o nepřítomnosti žáka ve škole neví:
- učitel probere situaci se zákonným zástupcem žáka, se dotáže na možný důvod nepřítomnosti, motivuje jej k rozhovoru s dítětem a řešení situace domluvou, případně

upozorní na výchovná opatření stanovená Školním řádem. Absence obvykle není omluvena.

C) Zákonný zástupce o nepřítomnosti žáka ve škole ví, ale nepovažuje důvody za dostatečné k omluvení, tj. žáka omluvit nechce:

- Prostřednictvím rozhovoru učitel zjistí možný motiv, který žáka k tomuto jednání vedl. Učitel navrhne další postup ve věci (domluva, zajištění poradenství, doučování, služby), případně zmíní důsledky z dané situace pro žáka vyplývající. Výsledek je zaznamenán do formuláře. Absence není omluvena.
- Nejpozději v tomto bodě informuje třídní učitel ředitele školy, školního metodika prevence a výchovného poradce.

b) Písemná pozvánka k osobnímu jednání

- Nedaří-li se kontaktovat zákonného zástupce žáka nebo dojde-li **k opakované neomluvené absenci**, následuje písemná pozvánka k osobnímu setkání zákonných zástupců s třídním učitelem, a to v následujícím sledu, pokud zákonný zástupce nereaguje:
  - pozvánka k osobnímu setkání s třídním učitelem za účelem konzultace (např. prostřednictvím informačního systému školy s možností potvrzení přečtení, e-mailu nebo jinak doručenou pozvánkou);
  - doporučeným dopisem včetně poučení o opatřeních, k nimž bude nutno přistoupit, nepodaří-li se navázat spolupráci se zákonnými zástupci (alternativně datovou schránkou, pokud jí zákonný zástupce disponuje);
  - v případě, že zákonný zástupce stále nereaguje, dojde k předání kompetencí třetí straně.

c) Schůzka zákonných zástupců žáka s třídním učitelem

- Na osobní schůzce je se zákonnými zástupci probrána situace žáka, situace rodiny, učitel zjišťuje možné příčiny záškoláctví a domlouvá s rodiči postup k nastolení žádoucího stavu.
- Před schůzkou třídní učitel informuje školního metodika prevence, případně výchovného poradce, který ve věci poskytne své stanovisko spolu s návrhem dalšího postupu.
- V ideálním případě se školní metodik prevence, výchovný poradce nebo člen vedení školy osobního setkání se zákonnými zástupci účastní.
- Účast žáka je možná, jednání je v takovém případě přizpůsobeno jeho věku a aktuálnímu stavu.

- O schůzce je vyhotoven zápis, a to s podpisem všech zúčastněných.
- Se zákonnými zástupci bude domluven termín další, reflektující povahu a závažnost konkrétního případu, jakož i charakter a časovou náročnost opatření, na jejichž přijetí se strany dohodly. Plnění opatření, vyplývajících ze zápisu, je třeba sledovat a vyhodnocovat.

d) Zpracování a podpis Individuálního výchovného programu (IVýP), pokud je školou využíván

- Jestliže se stále nedaří situaci zlepšit, nastupuje sepsání a podepsání Individuálního výchovného programu – dokumentu, v němž se všechny zainteresované strany písemně dohodnou na dalším postupu, stanoví se konkrétní opatření, která budou přijata konkrétními osobami v konkrétním časovém úseku, spolu s režimem sledování dodržování dohodnutých opatření a návrhem postupu v případě jeho nedodržení.
- Schůzky, na které má být dohodnut IVýp, se účastní: třídní učitel, žák, zákonný zástupce, školní metodik prevence, ředitel školy nebo jeho zástupce; dále je-li to žádoucí: výchovný poradce nebo školní psycholog, případně pracovník školního poradenského zařízení, pracovník Probační a mediační služby, byl-li nad žákem stanoven dohled, pracovník OSPOD.
- Účelem této schůzky je rozbor nežádoucího chování žáka v rámci širší skupiny zainteresovaných lidí, zjišťování příčin i důsledků tohoto jevu, nacházení možných řešení, ne pouze podepsání dokumentu.

e) Předání kompetencí třetí straně

- Jestliže škola využila všech dostupných způsobů řešení rizikového chování žáka a možností podpory zákonných zástupců, přičemž se situace nezlepšila, škola učiní oznámení přestupkovému orgánu, případ je předán do kompetence třetí straně (OSPOD, obecní úřad, Policie ČR…).

2.6.2 Poruchy příjmu potravy

Mentální anorexie a bulimie představují ve svých projevech mezní polohy jídelního chování od život ohrožujícího omezování příjmu potravy až po přejídání spojené se zvracením nebo jinou nevhodnou kompenzací energetického příjmu. Pro obě poruchy je příznačný nadměrný strach z tloušťky, nespokojenost s tělem a nadměrná snaha o dosažení štíhlosti a její udržení. Poruchy příjmu potravy se často rozvíjejí pomalu a nenápadně, ztracené v nevhodných jídelních návycích vrstevníků a rodiny. Vzhledem k tomu, že jde o poruchy příznačné pro období dospívání, zasahují tyto problémy do formování osobnosti nemocného a ovlivňují jeho pracovní a sociální dovednosti. Vývoj poruchy může souviset také se skrytou patologií rodiny, proto součástí léčebné péče je i psychoterapeutická pomoc.

Postup:

- Včasná intervence u rizikových jedinců.
- Interaktivní programy, rozvoj všeobecných aktivit, zájmů.
- Zaměření se na předcházení nevhodných redukčních diet a prostředků na hubnutí (důraz ne na nebezpečnost, ale na neúčinnost).
- Posilovat informace o závažnosti nekontrolovaných diet a hladovění, které mohou ve vyhrocených případech vést i k ohrožení života.
- Předcházet šikaně pro vzhled, oblečení, tělesný výkon, to, co jí nebo pije.
- Rozšířit nabídku vhodných, konkrétních materiálů (svépomocné příručky, jak zvládat anorexii, bulimii) pro nemocné a jejich rodinné příslušníky.
- Komunikace se zákonnými zástupci, doporučit nebo zprostředkovat kontakt s psychologem nebo lékařem; nezbytná je komplexní lékařská péče.
- Vyrozumět pediatra, zákonné zástupce vždy, když žák výrazněji zhubne, opakovaně byl přistižen, že zvrací (stačí informace od vrstevníků), sebepoškozuje se. Informovat zákonné zástupce, i když žák nechodí do školní jídelny.

Neúčinná je mechanická prezentace informací o poruchách příjmu potravy a o protagonistech světa dospívajících, kteří poruchami příjmu potravy trpí (jen vede k nápodobě). Důležité je nezdůrazňovat některé informace, které by mohly vzbudit zájem o amfetaminy, prostředky na hubnutí, kouření… jen pro jejich vliv na redukci tělesné hmotnosti.

2.6.3 Sebepoškozování

Sebepoškozování (automutilace) je komplexní autoagresivní chování, které lze chápat jako nezralou, maladaptivní odpověď na akutní (nebo chronický) stres, nezvladatelné emoce či myšlenkové pochody. Nejčastěji pozorovaným sebepoškozujícím chováním je řezání (žiletkou, střepem…) a pálení kůže. Jiné formy jsou škrábání, píchání jehlou, rozrušování hojících se ran, značkování rozpáleným kovem…

Postup:

- Posoudit aktuální riziko závažného sebepoškození a v případě jeho přítomnosti odeslat žáka do spádového psychiatrického zařízení.
- Kontaktovat rodinu, systematická dlouhodobá spolupráce s rodinou.
- Předat žáka školnímu psychologovi.
- Motivovat žáka a rodinu k návštěvě specialisty – krizové centrum, psychologická/psychiatrická ambulance; krizová centra – netřeba doporučení zdravotnického zařízení, předchozí telefonická nebo e-mailová domluva je vhodná, ale není nutná; dostupná psychiatrická či psychologická ambulance – ideálně s doporučením od dětského/dorostového lékaře, resp. po telefonickém objednání zákonnými zástupci.
- Stanovit jasně hranice a pravidla na půdě školy.

Nevhodný postup: snaha okamžitě odstranit sebepoškozující chování; sankce a ignorace.

2.6.4 Krádeže, vandalismus

Krádeže, zejména mobilních telefonů, a úmyslné ničení školního majetku jsou nejčastějšími formami protiprávního jednání, se kterými se lze ve školním prostředí setkat. Nošení cenných věcí do školy je rizikové chování, které může vést k jejich odcizení. Škola žákům doporučuje cenné věci, které nesouvisí s vyučováním a vzděláváním, do školy nenosit.

Vandalismus patří mezi jevy rizikové, škodlivé a jdoucí proti stávajícím společenským normám. Jako vandalismus se označuje svévolné poškozování a ničení veřejného i soukromého majetku, které nepřinášejí pachateli žádné materiální obohacení a pro které pachatel zpravidla nemá žádný motiv – většinou tak koná jen pro vlastní potěšení či pro potřebu odreagovat se. Ve škole se jedná nejčastěji o poškozování školního majetku či věcí spolužáků. Útoky na věci mají za následek jejich úplné zničení (ulomené části nábytku, prokopnuté dveře, zničené školní pomůcky, učebnice části oblečení apod.). Mezi poškozování školního majetku řadíme také sprejerství (čmáranice a nápisy na zdech nebo školním nábytku apod.).

Postup při krádežích:

- Informaci, že krádež je hanebný čin a současně protiprávní jednání, sdělovat žákům od počátku jejich docházky do školy. Užitečné formy vštěpování bývají nejrůznější příběhy, při kterých děti buď dojme, anebo rozčílí následek takového jednání.
- Do školního řádu zapracovat sankce, které škola použije v případě, že se někdo dopustí krádeže při poskytování školských služeb nebo při s nimi přímo souvisejících činnostech.
- Každý, kdo se dopustí krádeže na školní půdě, by měl mít možnost pohovořit si o svém jednání s ředitelem školy.
- Zabývat se příčinami. Některé jsou významně polehčující (žák je ke krádeži donucen někým jiným, z koho má strach). Někdy se může jednat i o formu kompulzivního chování, kterou je nutné řešit v rámci odborné péče.
- S náhradou způsobené škody postupovat jako u vandalismu.
- Preferovat nápravu vztahu mezi poškozeným a zlodějem – trvat na tom, aby zloděj věc vrátil přímo poškozenému, omluvil se a nabídnul za své chování nějakou kompenzaci; k pachateli: jasně vyjádřit svůj nesouhlas s takovým chováním a upozornit žáka na právní důsledky.
- Zabývat se každou nahlášenou krádeží, vyšetřit ji.

- O krádeži a jejím šetření provést záznam, ze kterého budou jasně vyplývat všechny důležité skutečnosti: kdo – kdy – kde – jak – proč – čím…
- Informovat zákonné zástupce poškozeného vždy ihned. Zákonné zástupce zloděje vyrozumívat vždy až poté, kdy jsou přesně známy příčiny, které žák k takovému chování vedly, a to zejména v případě menších dětí. Celá řada dětí krade proto, že je někdo krást poslal a oni z něj mají strach. Není to sice o nic menší krádež, ale je to informace, kterou by rodič měl vědět také.
- Jestliže se jedná o škodu většího rozsahu, vyrozumět Policii ČR; V případě, kdy je škoda nikoliv nepatrná, nikdo nejeví snahu o nápravu a škola není vlastními silami schopná domoci se takové nápravy. Musí se jednat o úmyslné zcizení, poškození nebo zničení věci. Hlásit také tehdy, jestliže o to žádají zákonní zástupci.

Důležité upozornění

Škola a školské zařízení není orgán činný v trestním řízení, takže nemůže nic vyšetřovat. Pokusy o „vyšetřování“ ze strany školy, mohou nenapravitelně ovlivnit další vyšetřování Policie ČR.

- V případech, kdy se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, která zvolila škola, neměla žádný účinek – informovat OSPOD.

Vandalismus páchaný na půdě školy:

- Jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka.
- V případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody.
- Pokud nedojde ke smíru – náhrada vzniklé škody, ohlásit věc Policii ČR (do 5 000 Kč řešeno jako přestupek, nad 5 000 Kč řešeno jako trestný čin).
- Snižovat příležitosti jednat protiprávně ve školském zařízení a dopouštět se vandalismu, zároveň snižovat četnost samotných případů (fyzický dohled nad žáky i o přestávkách v prostorách, kde se žáci mohou pohybovat; organizované přestávkové aktivity; komunikace se žáky; vytváření vhodného klimatu ve škole, třídě; netolerance jakéhokoli závadového chování; zakotvení podmínek zacházení se školním majetkem (včetně sankcí a náhrad) do Školního řádu; výchova prací - optimálním řešením náhrady škody je uvedení poškozené věci do původního stavu viníkem (u žáků 2. stupně ZŠ) či za pomoci zák. zástupců (žáci 1. stupně ZŠ), a to vlastními silami, lidskou, fyzickou prací (za předpokladu, že ještě lze vandalsky poškozenou věc opravit).

- Vždy se snažit dobrat příčiny daného jednání a s ní následně pracovat.
- Informovat zákonné zástupce žáka.
- Při odmítnutí spolupráce zákonných zástupců nebo při opakovaném vandalismu vyrozumět OSPOD; při opakovaném vandalismu stejným žákem oslovit PPP, SVP (souhlas zákonných zástupců žáků).
- Při každém vandalskému činu podávat vždy objektivní informace pedagogickému sboru, vychovatelům, žákům a zákonným zástupcům, aby bylo zamezeno „informačnímu šumu“ a překrucování stavu věci.

2.7 Krizový plán pro prevenci vzniku problémových situací týkajících se žáka s PAS

Poruchy autistického spektra (dále jen „PAS“) jsou skupinou poruch, které se diagnostikují na základě projevů chování. V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN - 10) jsou označovány jako pervazivní (všepronikající) vývojové poruchy, mezi které jsou řazeny mj. dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, jiné pervazivní vývojové poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná.

Základní diagnostická triáda PAS zahrnuje různou míru narušení v těchto oblastech:

- sociální interakce a sociálního chování,
- verbální i neverbální komunikace,
- v oblasti představivosti a hry, omezených vzorců chování, zájmů nebo aktivit.

Stupeň závažnosti poruch bývá různý, typická je také značná variabilita projevů. I v případě nejlehčích forem postižení zhoršují sociabilitu a ztěžují zařazení jedince do společnosti.

Krizové situace ve škole zahrnují zejména rizikové chování vyvolané situací, která nastane z důvodu nepochopení současné potřeby žáka, kterým může být nepohodlí, změny aktuálního zdravotního stavu, či jiných faktorů, které ovlivňují jeho aktuální naladění. Reakcí žáka na takové nepochopení je řešení situace neadekvátním způsobem, neadekvátními verbálními projevy, vzdorovitým chováním, stereotypním chováním, agresí vůči ostatním spolužákům či dospělým, sebepoškozováním, výbušným chováním, vulgárním vyjadřováním apod. Jedná se o manifestaci vysoce stresové situace, ve které se žák ocitl. Následkem takto vyhrocené situace může v případě jejího podcenění či neadekvátního zásahu či postupu zaměstnance školy dojít až k agresi vůči ostatním. Incidenty tohoto charakteru jsou projevem bezmoci, frustrace z nepochopení, přetížení atp.

2.7.1 Klíč pro komunikaci s osobou s PAS

1. Jednej předvídatelně

Vyvarujte se situaci, kdy se např. – byť s těmi nejlepšími úmysly – dotknete ramene člověka s autismem, aniž by předem viděl, že se tak chystáte učinit.

2. Plánuj

Rozhodně se vyplatí, když předem popíšete, co se bude dít. Člověku s autismem to velmi pomůže v orientaci a snáze přečká i nepříjemný rozhovor.

3. Nekřič

Nikdy na člověka s autismem nekřičte ani nezvyšujte hlas, může to zablokovat komunikaci či vyvolat autistickou krizi. Mnoho lidí s autismem má mnohem citlivější sluch, než si dokážete představit.

4. Ptej se jasně

Formulujte otázky jednoduše a jasně, nejlépe aby bylo možno odpovídat ANO/NE, nepoužívejte příměry a nežertujte. Neklaďte více otázek najednou.

5. Mluv jednoduše

Nepokoušejte se oslnit člověka s autismem svou slovní zásobou. Je lepší mluvit pomalu a spíše v kratších větách a předat sdělení srozumitelně a bez odbíhání. Vyvarujte se řečnických otázek.

6. Buď trpělivý

Pokud člověk s autismem nereaguje na vyřčené, nemusí to znamenat, že odpovědět nechce.
Pokud se dlouze rozmýšlí, nepobízejte ho, ale přeformulujte otázku.

7. Rozumět a vědět

Pokud rozumí, a přesto se nevyjadřuje, pak je možné, že si v panice nedokáže rozmyslet odpověď. Nebojte se bez afektu zopakovat otázku – pomůžete mu tak se na odpověď soustředit.

8. Jaký je den?

Člověk v autistické krizi může mít zhoršenou orientaci v čase a prostoru – pomozte mu opsáním, co se dělo, děje a dít bude. Pokud váhá při chůzi, tak ho doprovoďte, přestože zná cestu.

9. Omezuj pohled do očí

Každý pohled do očí a zejména navázání očního kontaktu může vyvolat v člověku s autismem nejistotu nebo i paniku.

10. Dej najevo pochopení

Rozhodně neprodeláte, když vyjádříte účast. Vyvarujte se ale frází, místo „To přejde“ řekněte raději „Chci ti pomoci“ – bude to srozumitelné a povede to k ujištění, že na to není sám.

2.8 Agresivita

Agresivita jako násilný způsob chování je typickým způsobem reakce jedince s poruchou chování. Poruchy chování jsou obecně definovány jako odchylka v oblasti socializace, kdy jedinec není schopen respektovat normy chování na úrovni odpovídající věku, popřípadě na úrovni jeho rozumových schopností. Vymezujeme je tedy jako opakující se a trvalý (v délce trvání nejméně šesti měsíců) vzorec disociálního, agresivního a vzdorovitého chování, které porušuje sociální normy a očekávání přiměřená věku dítěte.

Agresivní chování se může objevit i u dětí, u kterých se nejedná o poruchy chování. Termín agresivita vyjadřuje vnitřní dispozici nebo osobní vlastnost, je zpravidla chápána jako relativně trvalá a hůře měnitelná charakteristika osobnosti.

Vždy musíme sledovat situaci, která předcházela projevům agrese a mohla být spouštěcím mechanismem.

Charakteristika agresivity

- verbálně či neverbálně vyjádřené silné reakce zlosti a hněvu, které jsou běžným typem reakce daného dítěte i na banální podněty a stresy a mají tendence se stupňovat;
- chování dítěte je v rozporu s uspokojováním potřeb ostatních lidí a porušuje morální i sociální normy;
- tyto reakce dítě většinou nezvládá pomocí běžných kontrolních mechanismů chování;
- dítě s obtížemi vyhledává náhradu v jiných, sociálně akceptovatelných formách kompromisního jednání;
- selhává i vnější kontrola chování dítěte a rodiče či jiní vychovatelé mohou mít pocit výchovné bezradnosti a bezmoci při stanovování hranic chování dítěte;
- agresivní projevy dítěte se postupně stávají dominantním vzorcem jeho chování.

Možnosti intervence

- primárně usilovat o vyloučení nebo zmírnění vlivu jednotlivých nepříznivých faktorů a přerušení jejich vzájemně se potencujícího působení
- prevenci můžeme považovat za ideální intervenci, tedy začít pracovat s žákem už při prvních příznacích hostility a agresivity

Při projevech verbální agrese

- zklidnění situace a snaha pedagoga převést ji do neutrální roviny a nestupňovat napětí;
    - po opakovaném útoku vhodně komentovat situaci i pro ostatní žáky ve třídě.

Při projevech fyzické agrese

- ochránit sebe, tedy pedagoga;
- ochránit ostatní žáky ve třídě před útokem agresora.

Další možnosti:

- nabídnout žákovi různé formy uvolnění neboli „vybití“ energie, vhodné jsou individuální i kolektivní sporty;
- pokusit se odstranit podněty, které frustraci způsobují;
- nácvik vhodných a společensky přijatelných vzorců chování, rozvíjení komunikačních a sociálních dovedností ve vztahu k dospělým i dětem.

Zásady pedagogické intervence:

- pravidelný režim
- stanovení hranic
- klidné, ale důsledné výchovné vedení
- stejné nároky všech lidí účastnících se výchovy dítěte
- zvýraznění všech metod vedoucích ke zpevnění žádoucích prvků chování u žáka; zvýšená míra tolerance vůči vnějším projevům chování zapříčiněným poruchou – rozvíjení sociálních a komunikačních dovedností ve vztahu k dospělým i dětem
- volnočasové aktivity jako prevence rizikového chování

Postup při výskytu agresivního chování u žáka

- Pedagog se snaží o uklidnění situace. *Je úplně jedno, kdo je v právu, kde je pravda a tak podobně, nejdůležitější je, aby se dítě uklidnilo a pominula aktuální hrozba.*
- Neprodleně konat všechny kroky k ochraně zdraví a zajištění bezpečnosti své a ostatních žáků.
- Neprodleně informovat pověřeného pracovníka (poradenský tým základní školy, vedení školy...)
- Agresivní žák je dle možností izolován s pověřeným dohledem.
- Ve spolupráci s třídním učitelem, školním metodikem prevence je situace se svědky popsána pro další šetření.
- Neprodleně se hlásí jakákoliv zranění či škody vzniklé agresivním chováním žáka.
- Pověřený pracovník neprodleně informuje zákonné zástupce dotčených žáků.
- Následuje další šetření situace, jednání se zákonnými zástupci žáků a výchovná opatření v souladu se Školním řádem.

Každý vážný incident zapsat, řešit s nadřízeným, informovat zákonné zástupce.

2.9 Náročné chování u žáků

Zdroj: Přístupy k náročnému chování dětí a žáků ve školách a školských zařízeních a možnosti jeho řešení (Metodické doporučení ČŠI, Praha 2021)

Náročné chování je chování žáků, které se výrazně odlišuje od očekávaného chování pro daný věk a negativně ovlivňuje učení a vztahy ve škole. Hodnocení chování však je vždy subjektivní záležitostí, neboť vychází z očekávání, preferencí a zkušeností toho, kdo chování žáka posuzuje. Co jeden pedagog může akceptovat jako chování odpovídající vývojovému období (např. pubertě), může jiný pedagog vnímat jako chování nevhodné.
ŘEŠENÍ: nastavení jednotně interpretovaných celoškolních očekávání v chování.

U žáků s častějšími stavy zvýšené aktivace stresové reakce je vhodné:

- průběžně sledovat projevy, které svědčí o míře aktivace stresové reakce
- včas reagovat poskytnutím vhodné formy seberegulace
- vyhledávat spouštěče náročného chování a ty eliminovat

Jak postupovat v kontaktu s rozrušeným žákem:

- vhodné pomalu se přiblížit k žákovi, ale ne příliš blízko (vzdálenost cca 1,2 m) a opticky se zmenšit (dřepnout si nebo kleknout na jedno koleno, oči dospělého by měly být v úrovni očí žáka/mírně pod ní/nebo se nasměrovat k žákovi bokem)
- předem si stanovit únikovou trasu a přiblížit se k žákovi ze strany, která lépe umožňuje únik (rozrušený člověk nejlépe reaguje na přiblížení z boku; rychlé přiblížení zepředu nebo zezadu může reakci dítěte dále eskalovat)
- v případě úniku před žákem je vhodnější pohybovat se do strany nebo dokola, není vhodné si stanovit únikovou trasu za zády žáka
- žák by měl vidět pedagogovy obě ruce, které by měly být uvolněné, spojené např. položením jedné ruky do dlaně druhé ruky nebo přiložením dlaní k sobě (doporučovaná pozice rukou současně umožňuje rychlou obranu, je-li třeba); NE zatnuté pěsti, nemířit na žáka ukazováčkem, nezvedat nebo nerozpřahovat ruce)
- zcela se vyhnout pohybům, které vzbuzují ponížení (posměch, znechucené mávnutí rukou, povyšování nad žáka)
- výraz v obličeji by měl navozovat pocit klidu – v obličeji se snažit zrcadlit vlídnost

- s případným zklidňujícím dotykem (např. ruka, rameno) je vhodné počkat do momentu, kdy se již žák začíná zklidňovat a vždy je potřeba se nejdříve zeptat („Pomůže ti, když tě vezmu za ruku/kolem ramen…? – tolerance dotyku se mění s věkem žáků a odvíjí se také od jejich předchozích zkušeností s fyzickým kontaktem s dospělým)
- následně lze žákovi nabídnout vodu k pití, sladkost (lze položit tak, aby na ně dosáhl a vzal si, když bude chtít), antistresovou pomůcku, kterou může mačkat, nebo poskytnout možnost pohybu (např. projití se po chodbě) – cílem těchto aktivit je odvést pozornost a také dostat žáka „zpátky do těla“
- **vlastní zklidnění pedagoga a získání jistoty musí předcházet snaze o zklidnění žáka; rozrušený dospělý rozrušeného žáka zklidnit nedokáže, stejně tak dospělý, který se žáka bojí – v této situaci: přivolat jinou osobu, která dítě dokáže zklidnit**
- ve výjimečných případech je třeba přistoupit k fyzickému omezení žáka – využívání těchto postupů však musí předcházet zaškolení, aby nebylo ohroženo zdraví všech zúčastněných; jedná se však o výjimečný prostředek – využít až v momentě, kdy selžou opatření popsaná výše

Co není v podpoře žáků s náročným chováním efektivní:

- trestání žáka za nevhodné chování (trest může do určité míry sloužit jako prevence závažnějšího projevu uplatňovaného nevhodného chování, nepomůže však ke změně chování žádoucím způsobem; tresty se rychle vyčerpají a jejich účinek vyhasíná) – chceme-li, aby se dítě chovalo jinak, musíme ho naučit jak
- domluva pedagogických pracovníků mezi sebou, popř. s rodiči na opatřeních uplatňovaných směrem k žákovi, aniž by do diskuse o jejich aplikaci bylo přiměřeným způsobem vtaženo samotné dítě (s žákem adekvátně jeho věku projednat postup řešení situace); zákonný zástupce by neměl být informován bez vědomí žáka – s ním by mělo být projednáno, co a jak bude zákonným zástupcům sděleno
- obviňování rodiny (i skryté) z chování žáka (je-li pro školu komunikace s rodinou obtížnou úlohou, měla by si přizvat prostředníka, který komunikaci udrží v nezraňující rovině)
- předpoklad, že se problémy žáka manifestují výhradně náročným chováním (je třeba znát všechny varovné signály ohrožení žáka a jejich případný výskyt u žáků pravidelně sledovat)

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Informační leták pro žáky ZŠ

Příloha č. 2 – Informace pro zákonné zástupce o školním programu proti šikanování

Příloha č. 1 - Informační leták pro žáky ZŠ

NIKDO NEMÁ PRÁVO

DRUHÉMU UBLIŽOVAT!

…víš o někom, kdo je šikanován a je ti ho líto…

…spolužáci se k tobě chovají nepřátelsky, ubližují ti a ty nevíš, jak dál…

PŘEKONEJ STRACH A ZAJDI ZA UČITELEM, DOSPĚLÝM, KTERÉMU DŮVĚŘUJEŠ, ŠKOLNÍM METODIKEM PREVENCE!!!

Příloha č. 2 - Informace pro zákonné zástupce o školním programu proti šikanování

Vážení rodiče a zákonní zástupci, naše škola je příznivě hodnocena jak rodičovskou veřejností, tak i Českou školní inspekcí.
Velmi si toho vážíme. Nicméně i ta nejlepší škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějších slabším hned v počátku a účinně takové bezpráví zastavit. S tímto záměrem jsme vytvořili program proti šikanování. Jeho důležitou součástí je spolupráce nás pedagogů s Vámi – zákonnými zástupci.
Prosíme Vás proto o pomoc. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se na nás obraťte (na třídního učitele, školního metodika prevence či ředitele školy). Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.

(Zdroj: Kolář, 2011)